

ВІДГУК
офіційного опонента Лохвицької Любові Василівни,
кандидата педагогічних наук, доцента,
професора кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
на дисертаційну роботу Кошіль Оксани Петрівни з теми:
**«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»**,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Реформування української освітньої системи, її інтеграція з європейськими зasadничими положеннями щодо організації освітнього простору зумовили значні зміни в експлікації впливу освітнього середовища на становлення особистості. Особливо важливо забезпечити таке середовище в період дошкільного дитинства, оскільки цей вік є сенситивним у різних аспектах особистісного зростання. Зазначена парадигма сучасного дошкілля яскраво відображеня в державних документах, що регулюють сучасну систему дошкільної освіти, а саме: Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти» та ін. Задля успішної реалізації поставленого завдання має бути здійснена професійна підготовка майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. У контексті зазначеного вище *актуальність* дисертаційного дослідження О.П. Кошіль є безперечною, оскільки потребує наукового осмислення сутності проблеми, зумовлена низкою соціальних і психолого-педагогічних чинників, а також потребою підвищення якості підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти і розробкою змістово-методичного забезпечення цього процесу.

Питання поліпшення готовності підготовки майбутніх педагогів-дошкільників до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, зокрема створення освітнього середовища перебуває в полі наукового вивчення представників різних галузей знань: психології, педагогіки, прикладних методик тощо і переконливо доводить його мультидисциплінарний характер та важливість для практичного втілення нових концептуальних ідей. Проте досі залишалося поза увагою окреслення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вихователів до

проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти та комплексний підхід у їх реалізації. У дисертаційному дослідженні О.П. Кошіль розглядає зазначений аспект роботи, прогнозуючи, що це сприятиме вдосконаленню професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, а також продукуванню як сформованої компетентності в подальшій власній педагогічній діяльності.

У дисертації зроблені узагальнення проаналізованих психолого-педагогічних напрацювань щодо тлумачення ключових понять дослідження, на основі яких здобувачка схарактеризувала структурні компоненти освітнього середовища закладу дошкільної освіти: просторово-предметний, соціально-комунікаційний, психолого-дидактичний, пізнавально-мотиваційний та освітній (с. 55), що узгоджується з формуванням професійної компетентності майбутніх вихователів. Це дало змогу О.П. Кошіль, синтезувавши теоретичний матеріал, запропонувати робоче визначення дефініції «освітнє середовище закладу дошкільної освіти» (с. 56) та виокремити завдання організації (с. 72), а також синхронно розкрити його різні аспекти (з позицій психологічної і педагогічної наук) (с. 73). Відрадно, що дисерантка здійснила вивчення предмета дослідження шляхом визначення його полікомпонентності, що забезпечило з'ясування основного стрижня проблематики – окреслення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Задля реалізації поставлених завдань автором опрацьована достатня кількість літературно-джерельної бази – 479 найменувань, 17 із яких – іноземною мовою. Зокрема, грунтовно подано аналіз сучасних вимог до оцінки освітнього середовища в практичних рекомендаціях зарубіжних колег (с. 79-80).

Слід зазначити, що сформульовані *наукові положення* щодо виокремлення конструктів готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності (здібності, вміння, індивідуальні особливості тощо – с. 116); авторська інтерпретація зазначеного інтегрально-особистісного утворення (с. 117); педагогічні умови (с. 132), змістове наповнення (с. 157-158), принципи (с. 161) та сучасні форми і методи викладання (як традиційні, так й інноваційні – с. 161-165), що надзвичайно важливо у контексті компетентнісного підходу в підготовці педагогічних кадрів у сучасних умовах української освіти, є *достатньо обґрунтованими*. Це проілюстровано в дисертації на основі системного узагальнення

теоретичного матеріалу: визначені компоненти досліджуваного феномену (с. 119) дозволили дисидентці чітко структурувати і описати змістове наповнення кожного із них (с. 119-120), що подано в таблиці 2.1. (с. 121). Докладно проведений аналіз сприяв окресленню критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища в закладі дошкільної освіти. Ретельно зібрано матеріали емпіричного дослідження: анкетування вихователів (с. 99-101), що слугувало стартом у з'ясуванні потреби практиків стосовно поліпшення підготовки майбутніх фахівців до організації освітнього середовища в сучасних закладах дошкільної освіти. Грунтовно подано сутність підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища в закладі дошкільної освіти в педагогічних коледжах, що визначені майданчиком для проведення експериментальної роботи (с. 88-90): Фаховому коледжі «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, Педагогічному коледжі Львівського національного університету імені Івана Франка, КЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж імені А.С. Макаренка», та проведено анкетування студентів (с. 133), які склали дослідницькі групи (експериментальну і контрольну). Щодо статистичної обробки результатів (п. 3. 2.), то їх обрахунки відображені в узагальненій формі у вигляді таблиць (3.7-3.13) і рисунків (3.1-3.4).

Здобуті О.П. Кошіль *нові факти* становлять значний науковий доробок і полягають у продукуванні нових концептуальних ідей реалізації середовищного підходу в дошкільній освіті та репрезентації методики підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Достовірність* наукових результатів забезпечена підвищенням істотної позитивної динаміки рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти в експериментальній групі порівняно з контрольною. Це перевірено за допомогою методів математичної статистики через обчислення середнього арифметичного показника і його похибки в контрольних зразках (коефіцієнт лінійної кореляції за Пірсоном), що дало підстави для підтвердження ефективності роботи за пропонованою експериментальною методикою.

Унаслідок виконаного теоретико-експериментального дослідження, що логічно структуроване й поетапність проведення якого витримана, О.П. Кошіль зроблено *висновки*, які характеризуються чіткістю й

послідовністю викладу, переконливою аргументованістю, розкривають результати поставлених завдань дисертаційної роботи та підтверджують досягнення окресленої мети. Зокрема, на основі теоретичного аналізу з'ясовано міждисциплінарний характер порушені наукової проблеми, здійснено інтерпретацію різних наукових позицій щодо тлумачення ключових понять дослідження, визначено структурні компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти; в результаті емпіричного дослідження здійснено діагностику наявного стану сформованості компонентів готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, експериментально перевірено застосування змісту, форм і методів роботи в канві зазначеного напряму фахової підготовки, проведено моніторинг результативності пропонованого методичного забезпечення та окреслено перспективи майбутніх векторів тематичного наукового пошуку.

Науковим доробком дисерантки є розкриття сутності поняття «підготовка майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» як складника професійної підготовки вихователя; визначення структурних компонентів досліджуваного феномену (аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, рефлексивний); окреслення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх вихователів до проектної діяльності з організації освітнього середовища закладу дошкільної освіти; визначення етапів роботи та добір змістового наповнення, дієвих форм і методів, спрямованих на підготовку майбутніх фахівців до зазначеного аспекту забезпечення освітнього процесу, а також передбачення кінцевого результату. Останній полягав у зростанні динаміки високого і середнього рівнів респондентів експериментальної групи, що засвідчило фіксацію позитивних змін у сформованості готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

На увагу заслуговують розроблені в дисертаційному дослідженні *рекомендації* щодо впровадження його матеріалів у навчальні плани підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, в оновлення програм практик, у розробку професійних кейсів (освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр спеціальності 012 Дошкільна освіта). Зазначене спрямовано на формування практичних умінь та навичок застосування

проектних технологій і кінцевою метою має підвищення професійної майстерності фахівців дошкільної освіти.

Отримані результати пройшли успішну перевірку шляхом апробації на 9-ти міжнародних, 9-ти всеукраїнських, 2-х регіональних науково-практичних конференціях і вирізняються *науковою новизною*. Усе це робить дисертацію О.П Кошіль вагомою в теоретичному та прикладному аспектах.

Значення отриманих результатів для науки і практики полягає в тому, що дослідження значно поглиблює і доповнює напрацювання нового напряму в дошкільній педагогіці – оцінювання освітнього середовища як головного індикатора у визначені якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Матеріали дисертаційної роботи вміщують методичні аспекти підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти, що ґрунтуються на виокремленні структурних компонентів цього процесу, розробці критеріально-діагностичного апарату та конкретизації його змісту, форм і методів. Дослідження є значимим для реалізації стратегічних положень Державного стандарту – Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.), оскільки через організоване доступне, безпечне, розвивальне освітнє середовище відбувається розвиток у дітей базових компетентностей і навичок, що визначають їхню повноцінну життєдіяльність.

Рекомендації та висновки дисертації доцільно впровадити:

- безпосередньо в практику роботи закладів дошкільної освіти у контексті створення повноцінного освітнього середовища, що сприятиме особистісному зростанню дошкільників і їхній безпечній життедіяльності та в подальшому забезпечить високі показники оцінювання якості освітнього процесу;
- у програми навчання, виховання та розвитку дітей у закладах дошкільної освіти і альтернативних формах здобуття дошкільної освіти;
- у навчально-методичні (методичні) посібники для вихователів закладів дошкільної освіти, що адресуються їм за відповідним тематичним спрямуванням «Організація середовища закладу дошкільної освіти» тощо;
- у програми чинних навчальних дисциплін для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта («Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності»), чи викладання дисципліни за вибором «Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти»,

тематичне виконання завдань під час проходження педагогічної практики майбутніми фахівцями дошкільної освіти, а також у структуру післядипломної освіти (курси підвищення кваліфікації вихователів).

Результати аналізу значущості теоретичних і практичних здобутків представленої роботи дають підстави впевнитися в тому, що дисертація приурочена розв'язанню важливої наукової проблеми: підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти до проектної діяльності, спрямованої на забезпечення і підвищення функціонування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Кваліфікаційна наукова праця О.П. Кошіль має прикладне значення та робить вагомий внесок у вирішення сучасних першочергових завдань дошкільної освіти щодо удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх вихователів.

Варто зазначити, що матеріали дисертаційного дослідження О.П. Кошіль достатньо висвітлені в 23 наукових *публікаціях*, 6 із яких – у вітчизняних фахових наукових виданнях, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 16 мають апробаційний характер (збірники конференцій). Публікації та автореферат повномірно висвітлюють основний зміст і положення дослідження. Підкреслюємо *ідентичність змісту автореферату* й основних положень дисертації О.П. Кошіль «Підготовка майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти».

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що дослідження, виконане О.П. Кошіль, є цілісним й оригінальним і відзначається новизною й грунтовністю розгляду науково-теоретичного аспекту проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та розкриває позиції авторської концепції – обґрутування змісту, форм і методів удосконалення фахової підготовки у контексті проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Розв'язання зазначеної наукової проблеми покликано забезпечити готовність студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта до здійснення аналізу якості освітнього середовища закладів дошкільної освіти за сучасними вимогами (зокрема, шкалою ECERS-3).

Оцінюючи дисертацію загалом позитивно, вважаємо за необхідне відзначити деякі *резерви, використання яких посилило б цінність дослідження*, а також вказати на певні *недоліки щодо її оформлення*:

1. У теоретичному викладі матеріалів дисертаційної роботи не завжди чітко подано авторську інтерпретацію стосовно дефінітивного аналізу наукового поля репрезентованих тверджень, визначення окремих понять, які розглядаються у межах порушеного дослідження, а лише здійснено їх перелік;
2. Доречним було б подати історичну ретроспективу огляду полікомпонентної структури освітнього середовища закладу дошкільної освіти (п. 1.1.) в наукових доробках українських та зарубіжних фундаторів дошкілля: Н. Лубенець, О. Дорошенко, В. Чередниченко, П. Кергомар, О. Декролі та ін.
3. Не вартим, на нашу думку, є переписування принципів дошкільної освіти із Закону України «Про дошкільну освіту» (с. 67-68), достатньо лише вказати покликання на відповідне джерело. Це ж саме стосується типів закладів дошкільної освіти (с. 68), а також рівнів освіти (с. 84-85), опис яких ліпше подати стисло, зробивши аналіз їх відмінностей. Проте на с. 173 подано перелік методологічних підходів, але відсутня їх інтерпретація, що важливо для наукового осмислення дослідницької ідеї.
4. Таблицю на с. 93 бажано перенести в додатки, а в тексті більше зосередитися на порівнянні освітнього контенту різних навчальних предметів не лише в кількісному вимірі, а у їх змістовій характеристиці.
5. У ході аналізу відповідей студентів дослідницьких груп на запитання анкети доцільно вказати рік (курс) навчання і окреслити основні детермінанти впливу на основі узагальнень, чи відрізнялися, чи були тотожними їхні позиції у висловлюваннях (перший етап – с. 134-135).
6. В описі формувального експерименту (п. 3. 1.) бажано зазначити, на яких курсах викладаються дисципліни, що потребують посилення тематичного наповнення відповідно до предмета дослідження (с. 189 – дисертація; с. 11 – автореферат).
7. У висновках обов'язковим складником має бути поінформованість про кількісні показники одержаних результатів у ході проведення експериментальної роботи на етапах констатувального та контролального зрізів та їх порівняльний аналіз.
8. На жаль, текст дисертації не позбавлений стилістичних хиб, тавтологій, логічних розривів, декларативності окремих тверджень і положень, а також технічних огріхів.

Указаний перелік критичних позицій має дискусійний характер, не знижує схарактеризованої позитивної оцінки та може розглядатисяradше як вектор щодо вдосконалення роботи й подальшого наукового пошуку.

Висновки. Попри висловлені побажання та зауваження, які кардинально не впливають на рівень виконаного дослідження, дисертаційна робота О.П. Кошіль «Підготовка майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» є самостійною і завершеною працею, яка побудована на фундаментальному психолого-педагогічному й методичному інформаційному підґрунті з питання підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта до проєктування повноцінного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти, що має безперечний вплив на підвищення якості освітнього процесу в них. Результатом проведеного дослідження є отримання достовірних науково обґрутованих даних, що відзначаються новизною і мають суттєве значення для подальшого розвитку дошкільної освіти в контексті її модернізації і трансформації.

Отже, теоретичний, методичний та експериментальний аспекти дисертаційного дослідження О.П. Кошіль «Підготовка майбутніх вихователів до проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти» дають підстави визнати, що робота відповідає чинним вимогам п. 9, 11□14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р.; № 1159 від 30.12.2015 р.; № 567 від 27.07.2016 р.; № 943 від 20.11.2019 р.; № 607 від 15.07.2020 р.), які висуваються до кандидатських дисертацій. Автор дослідження Кошіль Оксана Петрівна заслуговує присудження її наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Л.В. Лохвицька,

Засвідчує: